

บทที่ 1

บทนำและวัตถุประสงค์

1.1 หลักการและเหตุผล

กาแฟอราบิก้าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งบนพื้นที่สูง สามารถปลูกและมีการเจริญเติบโตได้ดีบนพื้นที่สูงโดยเฉพาะทางภาคเหนือของประเทศไทย และกาแฟอราบิก้าเป็นพืชที่มีการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ได้คาดการณ์ว่าในปี 2558 ประเทศไทยจะมีเนื้อที่ให้ผลผลิตกาแฟอราบิก้า โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือประมาณ 60,510 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2557 อยู่ที่จำนวน 53,044 ไร่ และผลผลิตของปี 2558 อยู่ที่ 9,347 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2557 อยู่ที่จำนวน 7,962 โดยมีภาครัฐและเอกชนมีการส่งเสริมปลูกกาแฟอราบิก้าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความต้องการของตลาดและราคาอยู่ในเกณฑ์ดี

การปลูกกาแฟอราบิก้าในปัจจุบันยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังใช้ต้นกล้าที่งอกบริเวณใต้ต้นกาแฟเดิม ซึ่งเป็นต้นกล้าที่ไม่มีคุณภาพและส่งผลต่อการเจริญเติบโตที่ไม่เหมาะสม ปัญหาเหล่านี้ทำให้ผลผลิตของต้นกาแฟไม่คงที่ และไม่มีคุณภาพได้ จึงได้มีแนวทางในการคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟอราบิก้าที่มีศักยภาพในการปลูกที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (general adaptation) การปรับตัวของพืชแต่ละพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกันไป ซึ่งเชื่อว่าพื้นฐานทางพันธุกรรมจะเป็นตัวกำหนดความสามารถในการปรับตัว และเป็นตัวกำหนดพันธุ์พืชให้มีความเหมาะสมเฉพาะแห่ง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงการคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟอราบิก้าที่มีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตในแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างของความสูงจากระดับน้ำทะเล และสภาพภูมิประเทศที่อาจจะส่งผลต่อการเติบโตและให้ผลผลิตของกาแฟได้

ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่ปลูกกาแฟอราบิก้ามากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ มีการสำรวจระบบการปลูกกาแฟอราบิก้าเบื้องต้นพบว่าในปัจจุบันมี 2 ระบบคือ 1) ระบบปลูกกาแฟแบบกลางแจ้ง หรือการปลูกกาแฟอราบิก้าแบบเชิงเดี่ยวในที่โล่งโดยไม่มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมซึ่งเหมาะกับพื้นที่ปลูกกาแฟแบบพื้นที่ขนาดใหญ่ และต้องการการดูแลรักษาต้นกาแฟอย่างพิถีพิถันเพื่อให้ต้นกาแฟมีความสมบูรณ์และให้ผลผลิตสูง และ 2) ระบบการปลูกกาแฟแบบได้ร่มเงา หรือสามารถเรียกอีกอย่างคือระบบวนเกษตร ซึ่ง (Wiersum, 1988 อ้างโดย ดุสิต, 2537) รายงานไว้ว่า ระบบวนเกษตร (Agro-forestry) คือระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการนำเอาป่าไม้และการเกษตรมาใช้ร่วมกันในพื้นที่หนึ่งๆ ซึ่งอาจจะอยู่ร่วมกันในเวลาเดียวกันหรือต่อเนื่องกันตาม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนต่อไป โดยเป็นการปลูกกาแฟร่วมกับไม้ให้ร่มเงาชนิดต่างๆ โดย (วารุณี และคณะ, 2553) รายงานว่า การปลูกกาแฟอราบิก้าแบบวนเกษตร โดยปลูกร่วมกับพืชที่เกษตรกรปลูกเป็นพืชหลัก คือ ลิ้นจี่ แมคคาดาเมีย และชาอัสสัม ซึ่งการปลูกพืชในลักษณะนี้เป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยอนุรักษ์ดินและสิ่งแวดล้อมได้ แต่อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ยังไม่มีการวิเคราะห์และจัดทำเป็นองค์ความรู้ที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้พัฒนาการปลูกกาแฟได้เท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดต่างๆ ทั้งข้อจำกัดด้านการถือ

ครองที่ดิน ข้อจำกัดเรื่องการวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ปลูกและการบริหารจัดการอย่างถูกต้อง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการปลูกและการผลิตกาแฟสายพันธุ์รารา บิก้าของมูลนิธิโครงการหลวง ที่มีคุณภาพที่ดีภายใต้ระบบการปลูกแบบวนเกษตร

อีกประเด็นที่สำคัญของการปลูกกาแฟพันธุ์ที่สูง คือผลผลิตและคุณภาพของกาแฟที่ผลิตได้ ลดลง โดยปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือการขาดแคลนธาตุอาหารที่จำเป็นสำหรับพืชทำให้ไม่เกิดความ สมดุลระหว่างธาตุอาหารชนิดต่างๆ การเติมปุ๋ยหรือธาตุอาหารที่จำเป็นต่อความต้องการให้กับต้น กาแฟ อาจเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ (กชกร, 2537) ดังนั้นการจัดการแปลงปลูกกาแฟเพื่อ ราราบิก้าที่จะทำให้กาแฟมีการเจริญเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูง ต้องมีการใส่ปุ๋ยที่มีธาตุอาหารที่ พอเพียงสำหรับสร้างต้นและผลผลิตตลอดทั้งปี กาแฟเป็นพืชที่ต้องการปุ๋ยหรือธาตุอาหารค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาการติดผล จนกระทั่งผลสุก ถ้าหากกาแฟขาดธาตุอาหารในช่วงนี้จะแสดง อาการยอดแห้ง ผลแห้ง ในช่วงก่อนการเก็บเกี่ยวหรือช่วงฤดูร้อน อาจทำให้ผลผลิตเสียหายได้ จึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการระบบของธาตุอาหารให้กาแฟอย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ปลูก

สำหรับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวกาแฟอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพการชงของกาแฟ คือขั้นตอนการเก็บรักษากาแฟกะลาภายใต้สภาพโรงเก็บกาแฟ ซึ่งมูลนิธิโครงการหลวงได้ตระหนักถึง ปัจจัยนี้และพยายามปรับปรุงมาโดยตลอดเช่น การปรับสภาพอากาศภายในโรงเก็บให้มีการถ่ายเทดี ขึ้น หรือการเปลี่ยนภาชนะบรรจุจากกระสอบพลาสติกมาเป็นกระสอบป่าน แต่อย่างไรก็ตามจาก คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญชาวโคลอมเบียยังชี้แนะว่าควรจะต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอุณหภูมิและความชื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้คุณภาพการชิมของกาแฟด้อยลง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงจะเน้นศึกษาถึงปัจจัยด้านการจัดการและสภาพแวดล้อมภายในโรงเก็บกาแฟรารา บิก้าของโครงการหลวงที่ส่งผลต่อคุณภาพกาแฟกะลาและกาแฟเมล็ดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา คุณภาพผลผลิตกาแฟของโครงการหลวงให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินงานวิจัยและส่งเสริมการปลูกกาแฟเพื่อ ราราบิก้าให้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูง โดยมุ่งเน้นให้เกิดองค์ความรู้สำหรับการผลิตกาแฟราราบิก้าที่ เหมาะสมกับภูมิสังคมของเกษตรกร และมุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาการผลิตกาแฟราราบิก้าให้ได้ คุณภาพให้เป็นที่ต้องการของตลาด นำมาซึ่งผลผลิตและรายได้ของเกษตรกรต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟราราบิก้าที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของ โครงการหลวง
- 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ของสายพันธุ์กาแฟราราบิก้าที่ส่งเสริมในพื้นที่โครงการหลวงและขยาย ผลโครงการหลวง
- 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพการปลูกกาแฟราราบิก้าคุณภาพภายใต้ระบบการปลูกแบบ วนเกษตร (Agro - Forestry System)
- 4) การศึกษาต้นทุน ผลตอบแทนการผลิตกาแฟเพื่อจำหน่ายแบบกะลา และแบบคั่ว ของ โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี
- 5) เพื่อทดสอบเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตกาแฟราราบิก้าในพื้นที่โครงการ หลวงและขยายผลโครงการหลวง
- 6) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการจัดการมาตรฐานคุณภาพกาแฟราราบิก้าโครงการหลวง